

บทที่ 6

การนำชาติไปใช้ในสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บอกหรืออธิบายอิทธิพลของนิทานชาติในสังคมไทยได้
2. เพื่อสามารถบอกหรืออธิบายประวัติ ประเพณี เทศกาลความสำคัญ ความนิยม การเทศน์มหาชาติในภาคต่าง ๆ ตลอดจนอานิสงส์ของการเป็นเจ้าของภักดิ์ เทศน์และการฟังเทศน์มหาชาติได้
3. เพื่อให้สามารถชี้แจงหรือบอกถึงการนำชาติไปแสดงละคร ไม่ว่าจะเป็นละครใน ละครนอก ละครวิทยุและละครโทรทัศน์ในปัจจุบันได้
4. เพื่อให้ชี้แจงหรือบอกการนำนิทานชาติไปแสดงหนัง หนังใหญ่ในอดีตและการแสดงภาพยนตร์ในปัจจุบันได้
5. เพื่อให้สามารถกล่าวหรืออธิบายได้ว่า งานสหภาพภคชอไทยนั้น มีการนำนิทานชาติไปเทศน์หรืออ่าน เพื่อให้งานนั้นมีความสนุกสนานรื่นเริงได้

ความสำคัญและวิธีการนำชาดกไปใช้ในสังคม

เนื่องจากสังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาของศาสนาพุทธ ย่อมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชน พระพุทธเจ้า ทรงสอนประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ นับได้ 9 วิธีที่เรียกว่า นวัคสัตตสาสน์ ชาดกเป็นวิธี สอนอย่างหนึ่งในจำนวน 9 วิธี และเป็นคำสอนที่คนทั่วไปนิยมชมชอบมาก เพราะเป็น คำสอนที่มีนิทานประกอบ เมื่อคนได้ฟังชาดก นอกจากจะได้ความรู้ทางด้านคำสั่งสอนโดย ตรงแล้ว ยังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปด้วย ชาวพุทธไทยก็เช่นเดียวกับชาว พุทธอื่น ๆ นิยมฟังเรื่องชาดกกันมาก เรื่องราวชาดกจึงเข้าไปมีอิทธิพลต่อสังคมชาวพุทธ โดยที่สังคมได้นำเอาชาดกไปใช้ในลักษณะดังนี้

1. การเทศน์

การเทศน์คือการแสดงธรรม พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้เทศน์ให้ประชาชนฟัง พุทธ ศาสนิกชนบางส่วนหรือจะเรียกว่าส่วนมากก็ได้นิยมฟังเทศน์เกี่ยวกับนิทานชาดก นิทาน ชาดกมีอยู่หลายเรื่องทั้งมาจากนิบาตชาดกและนอกนิบาตชาดก นิทานชาดกที่ชาวพุทธนิยม ฟังกันมากมีทุกภาคของประเทศไทยคือเรื่องมหาชาติ เรื่องมหาชาติ หมายถึงเรื่องของ พระเวสสันดรชาดก เรื่องพระเวสสันดรชาดกสำคัญกว่าเรื่องชาดกอื่น ๆ เพราะถือว่า พระ เวสสันดรเป็นพระโพธิสัตว์องค์สุดท้ายที่ทรงบำเพ็ญบารมีครบบริบูรณ์ทั้ง 10 ประการ จน พระชาติต่อไป ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ตำนานการเทศน์มหาชาติ สันนิษฐานกันว่า มีมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็น ราชธานี ในสมัยอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีการแต่งหนังสือมหาชาติ คำหลวงเพื่อสวดให้อุบาสกอุบาสิกาฟังเวลาไปทำบุญที่วัด ไม่ได้แต่งเพื่อเทศน์ ต่อมาใน รัชสมัยพระเจ้าทรงธรรมได้แต่งหนังสือกาพย์มหาชาติขึ้น จุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อให้ พระเทศน์ให้อุบาสกอุบาสิกาฟังที่วัด ในยุคต่อ ๆ มาได้มีการแต่งหนังสือมหาชาติกลอน เทศน์หลายสำนวนเพื่อใช้เทศน์ให้อุบาสกอุบาสิกาฟังที่วัด

ชาวพุทธนิยมฟังเทศน์มหาชาติกันมาก เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติจบในวันเดียว จะได้ผลานิสงส์มาก น้ำที่ตั้งไว้ในมณฑลก็เป็นน้ำมนต์ อาจจะทำบัตเสนียดจัญไรได้¹ ในมัลลยสูตรกล่าวว่า ถ้าใครได้ฟังคาถาพันและท่อนเนื้อเรื่องของเวสสันดรชาดกและบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียนและธูปอย่างละพันได้ตลอดรวดเดียวคือในวันเดียว ถือว่าได้บุญแรง ตายไปชาติหน้าจะได้พบพระศรีอารียเมโธมาตรัสเป็นพระพุทธเจ้า²

งานเทศน์มหาชาติจึงเป็นงานประเพณีของชาวไทย โดยเฉพาะในสมัยก่อนถือเป็นเรื่องสำคัญมากทีเดียว ในหนังสือบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนหนึ่งกล่าวไว้ ดังนี้

“อยู่มาปีระกาสัปดาห์
หายกในเมืองสุพรรณนั้น
ถึงเดือน 10 จวนสารทยังขาดวัน
คิดกันจะมีเทศน์ด้วยศรัทธา
พระมหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์
วัดป่าเลไลยก์วันพระหน้า
ตาปะขาวเฒ่าแก่แซ่กันมา
พร้อมกันนั่งปรกษาที่วัดนั้น ”³

ในสมัยโบราณทางราชการถือว่าการเทศน์มหาชาติเป็นพระราชพิธีของแผ่นดิน หนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 5 เรียกการเทศน์มหาชาติว่า พระราชกุศลเทศน์มหาชาติ เป็นพระราชพิธีซึ่งมีในเดือนอ้ายและกล่าวถึงการเทศน์มหาชาติในรัชกาลที่ 1—3 ว่า มีการเทศน์บนพระที่นั่งเศวตฉัตรในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยแห่งเดียว แต่ถ้ามียพระบรมศพอยู่บนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ก็จะยกขึ้นไปเทศนาบนแท่นมุกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เคยยกไปเทศนาที่พระที่นั่งอนันตสมาคม แต่เนื่องจากฝ่ายในฟังไม่ได้ยิน

¹ กรมศิลปากร. มหาชาติคำหลวง หน้า 2.

² เสฐียรโกเศศ, วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2514), หน้า 362.

³ เรื่องเดียวกัน หน้า 350

จึงได้ย้ายเข้าไปที่พระที่นั่งทรงธรรมข้างใน ข้าราชการที่เข้าไปพึ่งเทศน์นั้นมีแต่เจ้านาย
เจ้าพนักงาน กรมพระตำรวจและมหาดเล็ก บนพระที่นั่งทรงธรรมมีแต่ฝ่ายในทั้งสิ้น
ครั้นถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงย้ายกลับไปเทศน์ที่พระที่นั่ง
อมรินทรวินิจฉัย และเมื่อมีการซ่อมแซมพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ก็ยกไปเทศน์ที่พระ-
ที่นั่งดุสิตมหาปราสาท⁴

ปัจจุบันพระราชพิธีเทศน์มหาชาติ ไม่ปรากฏว่ามี คงเปลี่ยนแปลงไปตามสมัย
นิยม อนึ่ง ในสมัยก่อนมีเจ้าหน้าที่สวดมหาชาติถวายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดา-
ราม ปัจจุบันไม่ปรากฏ อย่างไรก็ดี ยังมีวัดต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด จัด
งานเทศน์มหาชาติประจำปีอยู่ในทุกวันนี้ ชาวพุทธยังนิยมไปพึ่งเทศน์กันอยู่ คนที่ไป
พึ่งเทศน์ส่วนใหญ่มักเป็นผู้ใหญ่และคนวัยกลางคน สำหรับคนหนุ่มสาว ไม่ค่อยนิยมไป
อาจเป็นเพราะอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

เนื้อเรื่องมหาชาติเหมือนกันทุก ๆ ภาค ต่างกันก็ด้วยสำนวนเทศน์ เทศกาล
จัดงานและการนำไปเทศน์เท่านั้น ขอล่าวการเทศน์มหาชาติของแต่ละภาคโดยย่อ ๆ ดังนี้

ภาคกลาง การเทศน์มหาชาติภาคกลางนั้น นิยมเทศน์ในระหว่างเดือน 12
กับเดือนอ้าย ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า-
อยู่หัวบอกว่า การเทศน์มหาชาติเป็นพระราชกุศลและเป็นพระราชพิธีซึ่งมีในเดือนอ้าย

เสฐียรโกเศศ กล่าวไว้ในหนังสือวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทยว่า
“งานเทศน์มหาชาติตามประเพณี มักทำกันเมื่อออกพรรษาพ้นหน้ากฐินแล้ว ทำกันใน
กลางเดือน 12 หรือจะทำในวันแรม 8 ค่ำก็ได้ วันพระกลางเดือนอ้ายก็ทำกันบ้าง แต่
เห็นกันว่าทำลงไปเดือน 12 เสร็จหน้านานแล้วหมดการงานที่ต้องทำ เพราะปักดำเสร็จ
แล้ว คอยเวลาข้าวจะสุกและเก็บเกี่ยวเท่านั้น กลางเดือน 12 ถือได้ว่าพ้นเทศกาลทอด-
กฐินไปแล้ว ประกอบทั้งฤดูกาลในเดือนนี้เป็นเวลาน้ำเริ่มจะลด ถือกันว่าน้ำข้าวหน้าปลา
กำลังอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารการกิน ควรจะทำบุญทำทานสนุกสนานรื่นเริงกันเสียที่.....
ในภาคกลางทางท้องถิ่นทำในเดือน 5 ต่อเดือน 6 งานมีเทศน์มหาชาตินอกจากที่กล่าวมา

⁴ ประคอง นิมมานเหมินทร์, มหาชาติลานนา หน้า 3.

แล้วนี้ จะมีกาลพิเศษไม่กำหนดฤดูกาลก็ทำได้ โดยมากมักจะทำกันเพื่อหาเงินเข้าวัด ที่จะ
จัดทำในเดือน 10 ก็มี เห็นจะทำเนื่องด้วยเทศกาลสารท ในหนังสือบทเสภาเรื่องขุนช้าง
ขุนแผน.....⁵

ภาคเหนือ ประเพณีการเทศน์มหาชาติของภาคเหนือ จะมีขึ้นในเดือนยี่เพ็ง
ซึ่งตรงกับเดือน 12 เพ็งของภาคกลาง บางที่อาจจะจัดในเดือน 7—8 ของภาคเหนือ ซึ่ง
ตรงกับเดือน 5—6 ของภาคกลาง และเทศน์ในโอกาสที่มีงานต่าง ๆ เช่น งานศพ งาน
ฉลองต่าง ๆ ซึ่งภาษาท้องถิ่นเรียกว่า ปอยหลวง งานผูกพัทธสีมา และงานบวชนาค
หรือที่เรียกว่า ปอยน้อย เป็นต้น⁶

ในงานศพนิยมเทศน์กัณฑ์ชูชก ทั้งนี้คงมีเจตนาที่จะดึงคนให้อยู่เป็นเพื่อน
เจ้าภาพและดึงดูดใจผู้อยู่ในงานให้คลายทุกข์โศก การเทศน์กัณฑ์กุมารและกัณฑ์มัทรีเน้น
ความซาบซึ้งในสรวรรณคดีและน้ำเสียงโอดครวญเศร้าสร้อยของพระผู้เทศน์ ทำให้ผู้ฟัง
เกิดอารมณ์ร่วมไปกับกัณฑ์ ชาลี และพระนางมัทรี เป็นการเปลี่ยนความสนใจของผู้ฟัง
แทนที่จะอาลัยเศร้าโศกในผู้ตายมากเกินไปให้หันมาเพลิดเพลินซาบซึ้งกับเรื่องราวและรส
ของวรรณคดีมหาชาติแทน ได้ประโยชน์ทั้งสองประการในงานเดียวกันคือ ไม่เศร้าโศกถึง
ผู้ตายและได้ความรู้ ความเพลิดเพลินในเรื่องมหาชาติ

อันสังสการเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์และอันสังสการฟังเทศน์มหาชาติมีว่า ถ้า
ผู้ใดเป็นเจ้าของเครื่องบูชาและฟังเทศน์มหาชาติครบทุกกัณฑ์ พอสิ้นชีวิตก็จะได้ไปเกิด
บนสวรรค์ จะไม่ไปสู่ทุคติและครั้นจุติจากสวรรค์แล้วมาปฏิสนธิในมนุษย์โลกอีกจะเป็นผู้
บริบูรณ์ไปด้วยสรรพสิ่ง มีบุญยิ่งกว่าใคร ๆ คลาดแคล้วจากภัยทั้งปวง มีคนนับถือกราบ-
ไหว้ ที่สำคัญที่สุดคือ จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรย.

ภาคอีสาน ทางภาคอีสานกำหนดมีงานเทศน์มหาชาติ ชาวบ้านเรียกว่า “บุญ
พระเวส” ในเดือน 4 ดังมีข้อความว่า “พอถึงเดือนสี่ค้อย เจ้าหัวค้อยบุญพระเวส”
หมายความว่า พอถึงปลายเดือนสี่ สมภารเจ้าจะค้อยเทศน์มหาชาติ

⁵ เสฐียรโกเศศ, เรื่องเดิม หน้า 349—350.

⁶ ประคอง นิมมานเหมินทร์, เรื่องเดิม คุณาภนวก ก.

อานิสงส์ของการเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์และการฟังเทศน์มหาชาติมีว่า หากใคร ได้ฟังเทศน์มหาชาติคาถาพันครบภายในวันเดียว จะได้ไปเกิดในศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย์

เนื้อเรื่องมหาชาติภาคอีสานเหมือนภาคกลาง ต่างกันในการเริ่มต้นการเทศน์ คือทางภาคอีสานเริ่มต้นเทศน์พระมาลัยก่อน ดังมีขั้นตอน ดังนี้

1. มาลัยหมั่น กล่าวถึงพระมาลัยขึ้นไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อนนมัสการพระ-
ราชจุฬามณีและได้พบพระอินทร์ พระศรีอริยเมตไตรย์ ได้สนทนากันถึงเรื่องบาปบุญ กับ
พระศรีอริยเมตไตรย์ด้วย

2. มาลัยแสน กล่าวถึงพระมาลัยกลับสู่มนุษยโลกและนำความมาเล่าแก่มวล
มนุษย์ถึงเรื่องบาป บุญ และสอนให้คนขยันในการทำบุญและละเว้นทำบาป

3. สังฆาส คือการเทศน์บอกศักราช กล่าวถึงอายุกาลของพุทธศาสนาที่ล่วง
มาตามลำดับ และตอนท้ายมีลักษณะคล้ายกับพุทธทำนาย

4. ทศพร เริ่มต้นเรื่องพระเวสสันดร ติดตามด้วยกัณฑ์หิมพานต์ ทานกัณฑ์
วนประเวศน์ ชูชก จุลพน มหาพน กุมารบั่นต้น กุมารบั่นปลาย มัทรี สักกบรรพ
มหाराช ฉกษัตริย์ และ นครกัณฑ์

ตอนสุดท้ายคือ จลอง หมายถึงการเทศน์อานิสงส์ของการฟังเทศน์พระ
เวสสันดรว่า จะได้บุญมาก ใครฟังจบเรื่องในวันเดียว จะได้ไปเกิดในศาสนาพระศรีอริย-
เมตไตรย์

ภาคใต้ การเทศน์มหาชาติภาคใต้ ไม่ได้กำหนดเทศกาลการเทศน์ไว้นแน่นอน
เหมือนกับภาคอื่น ๆ เมื่อมีงานสำคัญ ๆ เช่น งานประจำปี งานฉลองต่าง ๆ อาจจะจัด
ให้มีการเทศน์มหาชาติขึ้นก็ได้ เนื้อเรื่องและลำดับเกณฑ์เหมือนกับมหาชาติภาคกลางทุก
ประการ

2. การแสดงละคร

การแสดงละครคงมีมาพร้อมกับชาติไทย และได้เจริญขึ้นมากจนถึงกับมีการ
แบ่งละครออกเป็น 2 ประเภทคือ ละครนอกและละครใน ในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ
ละครในเป็นละครหลวง ผู้หญิงเป็นตัวละครทั้งหมด และเล่นภายในพระราชวัง เรื่อง
ที่เล่นจำกัดอยู่ 3 เรื่องคือ รามเกียรติ์ อนุรุธ และอิเหนาเท่านั้น ส่วนละครนอกเล่น

ได้ทุกเรื่อง เช่น เรื่องสังข์ศิลป์ชัย สังข์ทอง สุวรรณหงส์ ไชยเชษฐา จันทโครพ
ควีพหลวิชัย การเกษ ไชยทัต มณีพิชัย มโนห์รา ฯลฯ ละครนอก ใช้ผู้ชายแสดง
ล้วน จะใช้ผู้หญิงแสดงไม่ได้ เพิ่งมายกเลิกในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ปัจจุบันการนำนิทานชาดกไปแสดงละคร มีปรากฏเสมอในสถาบันการศึกษา
ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน วิทยาลัย หรือ มหาวิทยาลัย หรือมูลนิธิต่าง ๆ นิทานชาดกที่
แสดงนั้น มักเป็นนิทานชาดกที่คนทั่วไปรู้ดีอยู่แล้ว ผู้ประพันธ์บทละครอาจตัดเอาตอนใด
ตอนหนึ่งของเรื่อง หรือ จะเอาทั้งหมดด้วยการดัดแปลง ปรับปรุงให้เข้ากับสภาพแวดล้อม
สถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อที่จะทำให้ผู้ชมสนใจ ไม่เบื่อหน่าย เช่น เรื่องเวสสันดรชาดก
อาจจะตัดเอาตอนชูชกไปขอสงกุมาร หรือ เรื่องสังข์ทอง อาจจะตัดเอาเฉพาะตอนเขย
ทิ้งทวนไปหาปลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกาลเวลาของการแสดง ถ้ามีเวลาแสดงมากอย่างแสดงละคร
ในทางวิทยุ อาจจะใช้เนื้อเรื่องทั้งหมด โดยตัดตอนที่ไม่น่าสนใจออกไป ถ้ามีเวลาแสดงน้อย
ประมาณ 2—3 ชั่วโมง อาจตัดเอาตอนใดตอนหนึ่งมาแสดงเพื่อให้พอเหมาะและสมควร
กับเวลาแสดงและผู้ชมชมไม่เบื่อหน่าย

และในปัจจุบันสถานี โทรทัศน์ ช่อง 7 ได้นำเอานิทานชาดก หรือนิทานพื้น
บ้านมาแสดงเป็นบทละครทางโทรทัศน์ ปรากฏว่ามีผู้สนใจติดตามชมมากทีเดียว โดยเฉพาะ
เฉพาะพวกเด็ก ๆ เรื่องที่นำมาแสดง เช่น ยอดสี่กุมาร สิงห์ไกรภพ แก้วหน้าม้า นาง
สิบสอง นกกระเจาบ ฯลฯ นับว่าสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ได้เห็นประโยชน์ของนิทาน
เหล่านี้แล้วนำมาเผยแพร่มรดกของชาติด้านนี้ ทำให้เห็นว่าชาติไทยมีนิทานพื้นบ้านเก่าแก่
มากมายไม่แพ้ชาติอื่น ๆ ชาวคนไทยปัจจุบันแทนที่จะดูและรู้แต่เรื่องราวของชาติอื่น จะได้
ดูและรู้เรื่องราวของชาติของตนเอง เป็นการทำให้เยาวชนไทยรักและหวงแหนมรดกวัฒน
ธรรมแห่งชาติของตน นับเป็นรายการที่ควรได้รับคำชมเชยและสนับสนุนจากวงการที่
เกี่ยวข้องเป็นอย่างยิ่ง

ในภาคใต้ มีการเล่นเรื่องมโนห์รา เป็นการเล่นมหรสพอย่างหนึ่งคล้ายกับละคร
ของภาคกลาง นอกจากเล่นเรื่องมโนห์ราแล้ว ยังเล่นเรื่องอื่น ๆ เช่น สังข์ทอง จันทโครพ
นางผมหมอม แดงอ่อน ไชยเชษฐา สังข์ศิลป์ชัย ลักษณะวงศ์ ดาราวงศ์ เป็นต้น

3. การแสดงหนัง

การนำนิทานชาดกมาแสดงหนังนั้น มีปรากฏทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในอดีตการแสดงหนัง หมายถึงการแสดงหนังใหญ่ของภาคกลางนั่นเอง การแสดงหนังในปัจจุบัน หมายถึงการแสดงภาพยนตร์

ในสมัยอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระองค์โปรดให้มหาราชครูแต่งสมุทรโฆษชาดกเป็นคำฉันท์ สำหรับพากษ์หนังในงานฉลองพระชนมายุครบ 25 พรรษา หรือที่เรียกว่า “เบญจเพศ” ดังคำฉันท์ตอนหนึ่งว่า

พระให้กล่าวภาพยนิพนธ์ จำนองโดยดล

ตระการเพลงยศพระ

ให้ฉลักเสบกภาพอันชนะ เป็นบรรพบุรณะ

นเรนทรราชบรรหาร

ให้ทวยนักรคนผู้ชาญ กลเล่นโดยการ

ยเปนบำเพ็ญธรณี

และตอนให้วีครุเล่นหนัง ดังคำประพันธ์ ดังนี้

อนี้จะขึ้น — ดิฉันเียนรำนานสาว

โดยบรรพเบาราม ครุครอุ้นสั่งสอน

ให้เทพดาอา — รักษ์ทั่วทิศาตร

ขอสวัสดิขอพร ลุแก่ใจตั้งใจหวัง

ในปัจจุบันการแสดงภาพยนตร์ไทย ได้มีการนำเรื่องชาดกมาแสดงด้วย เช่น เรื่องเวสสันดรชาดก เรื่องพระรถเมรี เรื่องสังข์ทอง เป็นต้น

ในภาคใต้มีการแสดงหนังตะลุง เรื่องที่แสดงคือเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งเราได้รับมาจากเรื่องรามายณะของพราหมณ์ ไม่ใช่เรื่องชาดกในพุทธศาสนา พุทธศาสนามีเรื่องทศรถชาดก กล่าวถึงพระรามพระลักษมณ์ตรงกับเรื่องรามเกียรติ์ แต่มีเนื้อเรื่องบางตอนแตกต่างกัน

4. การเขียนภาพ

1. ภาพสลัก ก่อนสมัยสุโขทัยมีภาพสลักบนเสมาที่เมืองฟ้าแดดสูงยาง จ. กาฬสินธุ์ ภาพสลักบนใบเสมาที่ อ. เกษตรสมบูรณ์ จ. ชัยภูมิ ภาพปั้นที่เจดีย์จุลประโทน จ. นครปฐม เป็นต้น ในสมัยสุโขทัยมีภาพสลักที่วัดศรีชุมกล่าวถึงเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์

2. ภาพจิตรกรรมบนฝาผนัง คนไทยนิยมเขียนภาพจิตรกรรมบนฝาผนัง โบสถ์ วิหาร มณฑป ปรางค์ ระเบียงศาลาการเปรียญ ภาพที่เขียนเป็นภาพพุทธประวัติบ้าง ชาดกบ้าง วรรณคดีบ้าง มากที่สุดคือภาพทศชาติ โดยเฉพาะภาพพระเวสสันดร เช่น ที่วัดราชสิทธาราม (ธนบุรี) ตอนพระเวสสันดรถูกขับออกจากเมือง รัลาพระราชมารดา เป็นต้น

5. การอ่านในงานต่าง ๆ

การนำนิทานชาดกไปอ่านในงานต่าง ๆ มีปรากฏในภาคอีสานในงานเฮือนดี งานเฮือนดี คืองานที่จัดขึ้นในบ้านที่มีคนตาย กล่าวคือเมื่อเรือนหลังใดมีคนตาย ในเวลากลางคืนเจ้าภาพนิมนต์พระมาสวดพระพุทธรูป และญาติทั้งหลายของคนตายก็จะฟังพระสวดมนต์ เมื่อพระสวดมนต์จบไปแล้ว พวกญาติพี่น้องทั้งหลายก็จะหาสิ่งของต่าง ๆ มาเล่นเพื่อความสนุกสนานเป็นเพื่อนเจ้าของบ้าน ทำนองปลอบใจเจ้าของบ้านไม่ให้เจ้าของบ้าน (เจ้าภาพ) เศร้าโศกมากเกินไปในจำนวนเครื่องเล่นเพื่อความสนุกสนานและบันเทิงนั้น มีการอ่านนิทานชาดกด้วย เช่น นิทานการะเกด สิ้นไซ เป็นต้น

ในภาคเหนือ งานศพมีการเทศน์มหาชาติกัณฑ์ชูชก หรือกัณฑ์กุมาร ดังรายละเอียดได้กล่าวมาแล้ว

สรุปประจำบทที่ 6

1. การนำชาดกไปใช้ในสังคม มีดังนี้

1. การเทศน์
2. การแสดงละคร
3. การแสดงหนัง
4. การเขียนภาพ
5. การอ่านในงานต่าง ๆ

การเทศน์ ได้แก่ การเทศน์เรื่องมหากาพย์ของภาคต่าง ๆ

การแสดงละคร ได้แก่ การนำเรื่องในนิทานชาดกมาแสดงละครซึ่งในปัจจุบันสถาบันการศึกษา รวมทั้งสถานวิทยุและโทรทัศน์ ได้นำเรื่องชาดกไปแสดง

การแสดงหนัง ได้แก่ การนำเรื่องชาดกไปแสดงหนัง เช่น การเล่นหนังใหญ่ และการแสดงภาพยนตร์

การอ่านในงานต่าง ๆ เช่น การนำเรื่องในนิทานชาดกไปอ่านในงานเฮือนดี (งานศพในภาคอีสาน) ในงานศพภาคเหนือ มีการเทศน์กัณฑ์ชูชก เป็นต้น

การเขียนภาพ มีภาพสลักที่โบสถ์ และภาพเขียนที่ฝาผนัง โบสถ์ วิหาร เป็นต้น เป็นภาพเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์

คำถามทดสอบความเข้าใจประจำบทที่ 6

1. สังคมไทยได้นำนิทานชาดกในพุทธศาสนาไปใช้ในลักษณะ อย่างไรบ้าง ให้กล่าวโดยละเอียดตามหลักวิชา
2. นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติภาคกลางอย่างไรบ้าง ให้กล่าวอย่างละเอียด
3. การนำชาดกไปแสดงเป็นละครนั้น มีอธิบายอย่างไร ให้เขียนมาตามหลักฐานที่ได้เรียนมา
4. การนำชาดกไปแสดงหนัง ห้างหมายความว่าอย่างไร เรื่องชาดกที่นำไปแสดงนั้นได้แก่เรื่องอะไร ทำไมถึงใช้เรื่องนั้น ถ้าเป็นเรื่องอื่นจะได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
5. การนำชาดกไปอ่านในงานต่าง ๆ คำว่างานต่าง ๆ ได้แก่งานอะไร ที่ไหนในโอกาสอะไร เรื่องที่นำไปอ่านนั้นได้แก่เรื่องอะไรบ้าง ถ้าเป็นเรื่องอื่นจะได้หรือไม่ เพราะเหตุใด และเมื่อนำไปอ่านแล้วให้คุณค่าอะไรบ้าง จงกล่าวเป็นข้อ ๆ